

FUTBOLCULARIN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE BEDENLERİNİ ALGILAMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Emin KURU¹ Gülsüm BAŞTUĞ¹

Geliş Tarihi: 09.11.2007

Kabul Tarihi: 10.03.2008

ÖZET

Bu çalışmada, bayan ve erkek futbolcuların kişilik özelliklerinin belirlenmesi ve bedenlerini algılama düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın, ilk aşamasında sporculara kişilik kavramlarını değerlendirmek ve bireyin kendisi hakkındaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla Giessen Testi-Ben Formu uygulanmış, daha sonra sporcuların Beden imgesi yapısının self-tutumsal yönlerini değerlendirmek için geliştirilen Çok Yönlü Beden- Self İlişkileri Ölçeği (MBSRQ) kendini değerlendirme formu kullanılmıştır.

Araştırmaya yaşları 18 ile 26 arasında değişen Türkiye Bayanlar Futbol Liginde oynayan toplam 80 bayan ve 1. Amatör Ligde futbol oynayan toplam 40 erkek profesyonel futbolcu katılmıştır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 10,0 istatistik programı kullanılmıştır. Normallik sınavına göre, normal dağılıma uyan veriler için bağımsız gruplarda t testi, normal dağılıma uymayan veriler için ise Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda; bayan ve erkek futbolcuların kişilik kavramları ve kendini değerlendirme açısından birinci ve üçüncü skalada anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Erkek futbolcuların, çekici olmayan, sevimsiz, kendi istediğini yapamayan, güzel görünmeye değer vermeyen bir yapıya sahip oldukları belirlenirken bayan futbolcuların çekici, sevimli, istediğini yapabilen, güzel görünmeye dikkat eden bir yapıya sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, erkek futbolcuların kontrolsüz, para harcamada kontrolsüz, düzensiz rahat oldukları belirlenmiş fakat bayan futbolcuların kontrollü, para harcamada kontrollü, düzenli, rahat hareket edemeyen bir yapıya sahip oldukları belirlenmiştir.

Bayan ve erkek futbolcuların beden algısının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Görünüşü Değerlendirme, Görünüş Yönelimi, Fiziksel Yeterliliği Değerlendirme, Fiziksel Yeterlik Yönelimi, Sağlık Değerlendirmesi ve Beden-self ilişkileri bakımından istatistiksel olarak farklılık vardır. Bu karşılaştırmalarda bayanların Görünüş Değerlendirme, Görünüş Yönelimi, Fiziksel Yeterliliği Değerlendirme, Fiziksel Yeterlik Yönelimi, Sağlık Değerlendirmesi ve Beden-self ilişki puanları erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik, Benlik, Beden İmgesi, Cinsiyet, Futbol.

THE RESEARCH OF THE LEVEL OF MALE AND FEMALEM FOOTBALLERS PERCIEVING THEIR OWN CHARACTERISTIC FEATURES AND BODIES

ABSTRACT

In this study, the determination of male and female footballers' characteristic features and the perception of their own bodies were aimed at. In the first part of the study, Giessen test- Ben form was applied to the footballers to evaluate the characteristic concepts and learn the thoughts of the individual about him/herself. After that, multi-purpose body-self relation quantity (MBSRQ) self evaluation form was used to evaluate the body image structure of footballers' self mannered sides.

Totally 80 female footballers whose age vary from 18 to 26 and who play at Turkish Ladies Football League and 40 professional footballers who play at First Amateur League had participated in this research.

In the evaluation of the obtained data, SPSS 10.0 statistical programme had been used. According to normality examination, for the data which fits to normal dispersion, t-test was applied and for the data which does not fit to normal dispersion, Mann-Whitney U test was applied.

At the end of the statistical analyses, meaningful variances were determined in male and female footballers' characteristic concepts and self-evaluation in the 1st and 3rd scales ($p< 0.05$). It was found out that male footballers are not attractive, not likeable, can not do whatever they want and do not give value to look nice, on the other hand, female footballers are attractive, likeable, can do whatever they want, and give importance to look nice. Besides, it was determined that male footballers are uncontrolled, also

¹ Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

uncontrolled in spending money, untidy and quiet but female footballers are controlled, also controlled in spending money, tidy and sensitive.

It was determined that in male and female footballers' perception of body, there is a meaningful variance in the variable of gender ($p<0,05$). There are statistical variances in the Evaluation of the Aspect, Aspect Orientation, the Evaluation of Physical Sufficiency, Physical Sufficiency Orientation, Health Evaluation and Body –self Relations. In these comparisons, it was determined that the points of female footballers are higher than the points of male footballers in Aspect Evaluation, Aspect Orientation, Evaluation of Physical sufficiency, Physical Sufficiency Orientation, Health Evaluation and Body-Self relation.

Key Words: Character, Egoism, Body Image, Gender, Football.

GİRİŞ

Kişilik, psikolojinin geçmişten günümüze en ilgi çeken konularından birisi olmuştur. Kişiliğin çeşitlilik göstermesi bilim adamları için merak nedenidir. İnsanların bazıları korkak, çekingen, karamsar iken bazıları atılgan, sıcakkanlı, neşeli olabilmektedir. Soğukkanlı, toplumdans kaçan, canlı olmak, neşelilik, özgürlük, bağımlı olma, karamsarlık gibi çok çeşitli kişilik nitelikleri vardır.

Kişilik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir (1).

Tiryaki'nin (2), belirttiğine göre Özbaydar "kişilik; İnsanın özü olarak tanımlanabilir. Bu öz; insanın benliğini, değer yargılarını, güdülerini ve tutumlarını içerir" demektedir.

Kişilik, bir kişinin fiziksel ve sosyal çevre ile kişisel etkileşme tarzını tanımlayan ayırt edici ve karakteristik düşünce, duygu ve davranış örüntülerini tanımlar (3,).

Kişilik, insanın doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı bedeni, ruhi ve sosyal bütün özelliklerin, birbirine etki ederek meydana getirdiği ahenkli bir bütündür(4).

Kişiliğin gelişiminde etkili olan etmenler; fiziksel yapı, mizaç, ilgi ve değerler, sosyal tutumlar, karakter ve bireyin içinde yaşadığı kültürdür (5).

Bireyin beden özellikleri, zekâ durumu ve yetenekleri, mizacı, karakteri, sosyal özellikleri ve geliştirdiği "benlik" kavramı, insanın kişiliğini oluşturur.

Kendini koruyabilmek, yaşamını sürdürebilmek ve gerçekliğin çeşitli yönleriyle etkileşimde bulunabilmek için gerekli olan davranışların yapılmasını sağlayan kuramsal süreçler dizisi (ego) benliktir (6) .

Beden imgesi, benlik kavramı gelişimini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Kişinin kendi bedeni için hissettikleriyle yakından ilişkilidir. Kişinin boyu, kilosu, göz rengi, genel beden oranları, kişisel yeterlilik hissini etkileyen önemli özelliklerdir (7).

Beden algısı, hareketlerin programlanmasının ve birbiriyle uyumlu hale getirilmesinin ilk şartını oluşturur (8). İçsel beden algısı, acı, dokunma, postür değişimi, susama ya da seksüel deneyimleri içerir. Dışsal beden algısı, bireyin görsel ve işitsel duyuları aracılığı ile çeşitli beden parçalarını algılamasını içermektedir (9).

Büyüme ve gelişme ile ilgili en yoğun yaşantıların olduğu dönem 12-16 yaşları arasındadır. Bu vücut imgesini kazanmak sürecinde ergenlerin çoğu, kültürün ideal vücut olarak sunduğu modelin etkisinde kalır. Beğenilen vücudun nasıl olması gerektiği hakkındaki kalıp yargılar ve kültürel kurallar ergenin kendi bedenini algılamasına önemli şekilde etki eder. Bu vücut imgesini kazanma sürecinde ergenlerin çoğu, kültürün ideal vücut olarak sunduğu modelin etkisinde kalırlar. Bu ideal vücudun ölçüleri aile, akran gurubu ve toplum tarafından belirlenir (10).

20. yüzyıldan başlayarak bilim adamları, daha iyi sporcu yetiştirme ya da toplumsal yaşam içindeki rekabet ve ilerleyen teknik yaşama uyumu sağlama çabasının yanı sıra, insanın yaşam kalitesini yükseltebilme, stres ve depresyon ile başa çıkabilmesine yardımcı olma amacıyla da çalışmalar yapmaya başlamışlardır (11).

Spor yapmak için gelişmiş bir kas ve iskelet yapısı, hareketleri yapabilmek için yüksek koordinasyon, çeşitli ruhsal, fiziksel ve bedensel engellemelere rağmen başarabilme ve başarısızlık halinde de uğraştan kopmamak için gerekli kişilik özellikleri ve antrenman için yeterli motivasyona gereksinim vardır. Spor yapmayı sürdürdükçe bu nitelikler gelişir. Bu gelişme belli kurallar dahilinde olur. Kuralların temelinde sportif etkinliğin kişilik üzerinde etkileri bulunur ve spor dallarına göre değişiklik gösterir (12).

Sportif etkinliğin kişilik üzerine etkilerini şöyle genelleyebiliriz; spor karakteri şekillendirir, takım sporları işbirliği yapmayı öğretir, bireysel sporlar kişisel disiplini geliştirir ve saldırganlık dürtülerini doğal yolla ve sosyal kurallara uygun olarak boşaltmayı öğretir (11).

Egzersiz ve benlik kavramı olumlu bir ilişki içinde görünür. Egzersiz programları, benlik saygısındaki anlamlı artışlara liderlik yapıyor görünmektedir. Egzersiz ve sağlığın artan düzeyleri, benlik saygısındaki artışla paralellik göstermektedir (13).

Çeşitli bilim adamları ve spor ahlâkçıları sportif etkinliğin kişilik üzerine etkilerini şöyle genelleştirmektedirler: Spor karakteri şekillendirir, takım sporları işbirliği yapmayı öğretir, bireysel sporlar kişisel disiplini geliştirir, spor erkekçe

mücadeleyi öğretir, beden eğitimindeki serbestlik ve zorunlu olmayış, öğrenci-öğretici ilişkilerini geliştirerek, sporcunun sosyalleşme sürecini kolaylaştırır, tehlikeli idmanlar cesareti artırır, bazı spor dalları yüksek bir iletişim değerine sahiptir (14). Spor kişinin kendini kontrol etme mekanizmasıdır (5). Sporcuların performans ve başarı düzeyleri, genetik yapı ve düzenli antrenman yapmanın yanında, beden-zihin etkileşimi doğrultusunda düşünce, duygu ve zihinsel süreçlerin kontrolüne bağlıdır (15).

Düzenli olarak egzersize katılmanın fiziksel ve psikolojik sağlığı olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Kendine güvenin artması, olumlu kişilik düşüncesi, kendini kabul, anksiyete, depresyon ve strese azalma, sporun kişi üzerinde olumlu etkileridir (16).

Fiziksel ben ya da fiziksel algılama kendine güvenin ve benlik kavramının önemli bir ögesidir. Fiziksel olarak kendini yeterli gören veya başkaları tarafından o şekilde algılanan bireyin kendi vücudunu beğenmesi ve fiziksel olarak kendi kendine yeterli olabileceğini düşünmesinin yanı sıra, algılanan fiziksel yeterliliğin üst seviyede olması sonucunda öz saygı düzeyi gibi benliğin temel yapılarının da yüksek olması olağan bir durumdur.

Gençlerde sağlıklı bir fiziksel uygunluk süreci için en iyi yolun beden eğitimi programları ve sportif aktiviteler olduğu düşünülmektedir. Fiziksel benlik algısının, fiziksel aktivitenin, çeşitli kategorilerinde katılım ve tercih açısından önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fiziksel olarak iyi durumda olmanın psikolojik gelişimi etkilediği bilinmektedir. Yapılan başka bir çalışmada; vücut geliştirme sporunun bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimine etkisi araştırılmış ve kas kütlesindeki ve kuvvetteki artış sonucunda öz saygı ve erkeklik duygularında artış olduğu sonucuna varılmıştır (17).

Özellikle ergenlik döneminde, kişinin olgun bir kimliği başarılı bir şekilde kazanabilmesi için, fiziksel ve psikolojik yönden kendini tanıması ve kabul etmesi gereklidir. Kişiler, benliğin değer duygusunun gelişmesine izin verildiği bir ortamda yetiştirilmelidir. Çünkü kişi toplum içinde gurur ve güvenle kendini ortaya koyması gereken bir canlıdır.

İnsan kendini değerlendirirken çevreden edindiği ilkel normları kullanır. Birey doğrudan edindiği ilkel, basit, öznel yaşantıları birleştirerek benliğini bütünlükte. Böylece ben uzun boyluyum diyen bir kimse boy değişkeni yüzünden kendini diğer insanlarla karşılaştırıp bir yere yerleştirmiş olmaktadır. Gültekin'in (7), belirttiğine göre Coopersmith; kendini kabulü kişinin kendisini değerli bulması olarak tanımlar. Kendini kabul, kişinin kendisini algılamasının duygusal boyutu olma yönünden kendine saygıya benzemekle birlikte kendine saygı durumundan daha boyutlu bir tutum olarak nitelendirilir. Kendini kabul kendine saygının ön koşuludur.

Son yıllarda spor yapan bayanların sayısının artması ile kişilik özellikleri ön plana çıkmıştır. Spor yaparak etkin olma arzusu, kendini bulma, kendini anlatma ve kanıtama, tanıma isteği, üstünlük sağlama gereksinimi, egemen olma arzusu, macera hevesi, bir karar verebilme hali, yaşantıda kanıtlama ortamının yaratılması sağlanır. Yeni bir anlayış ve arayışta spor kuralları hemen her kesimi içine almaya başlamıştır.

Bayanlar üzerine çalışan psikologlar, genel olarak konuya iki farklı perspektiften bakarlar. Bunlar benzerlik ve farklılık perspektifleridir. Benzerlikler perspektifini savunanlar, erkeklerin ve bayanların zihinsel ve sosyal beceriler açısından birbirlerine benzer olduklarına inanırlar. Toplumsal zorlamanın bazı geçici farklılıklar perspektifini savunan psikologlar ise bayanların ve erkeklerin zihinsel ve sosyal becerilerde genelde farklı olduklarını savunurlar (18).

Bayan sporcular, aynı sporu yapan erkeklerle karşılaştırıldığında yüksek seviyedeki bayan sporcuların motivasyon yönelimlerinin oldukça farklı olduğu saptanmıştır. Araştırmaya göre özel psikolojik stratejiler, kişisel gereksinimleri savunma konusunda, hem erkek, hem de bayanların eşit öneme sahip olduklarını kabul ederler. Burada önemli olan nokta, bayan sporcuların sporcu olarak rollerini ciddi şekilde yaptığı hatta bazen erkeklerden daha ciddi yaptıklarını göstermektedir. Bayan ve erkek arasında bedensel farklılıklar olduğu gibi sinir sistemi de farklılık gösterir. Bayanlar erkeklere göre daha heyecanlıdır (19).

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmaya 2004 yılında Türkiye Bayanlar Futbol Liginde oynayan yaşları 18 ile 26 arasında değişen toplam 80 bayan ve 2. Amatör Ligde futbol oynayan toplam 40 erkek futbolcu gönüllü olarak katılmıştır. 80 bayan, 40 erkek futbolcuya Çok Yönlü Beden-Self İlişkileri Ölçeği uygulanmıştır (80+40=120).

Ayrıca, 80 bayan futbolcunun yarısı 40 futbolcuya ve erkek futbolcuların tamamı olan 40 futbolcuya da Giessen testi uygulanmıştır (40+40=80).

Çalışmanın birinci aşamasında, beden imgesi yapısının self-tutumusal yönlerini değerlendirmek için geliştirilen Çok Yönlü Beden-Self İlişkileri Ölçeği (MBSRQ), Türk toplumuna göre 57 maddeden oluşan ve geçerlik - güvenilirlik çalışması yapılmış bir kendini değerlendirme formu kullanılmıştır (20).

Çalışmanın ikinci aşamasında, futbolcuların kişilik kavramlarını değerlendirmek amacıyla Almanya'da Giessen Üniversitesi'nde geliştirilmiş olan (1968), "Giessen Testi-Ben Formu" kullanılmıştır. Ben formu bireyin kendisi hakkındaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla kullanılmaktadır ve sporculara 40'ar cümlelik olumlu ve olumsuz ifade soruları vardır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 10,0 istatistik programı kullanılmıştır. Normallik sınavına göre, normal dağılıma uyan veriler için bağımsız grupta t testi, normal dağılıma uymayan veriler için ise Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Araştırma Grubunun Giesen Testi-Ben Formu

	Cinsiyet	n	X	S.d.	S.h.	Min.	Max.	t	df
1. alt ölçek	Erkek	40	26.56	5.16	0.96	15.00	40.00	- 2.54	71
	Bayan	40	30.65	5.75	1.11	18.00	41.00		
2.alt ölçek	Erkek	40	23.04	4.32	0.83	14.00	35.00	- 0.67	70
	Bayan	40	24.83	3.96	0.65	16.00	36.00		
3.alt ölçekte	Erkek	40	24.58	4.38	0.84	16.00	40.00	- 2.24	71
	Bayan	40	27.48	4.91	0.97	11.00	32.00		
4.alt ölçekte	Erkek	40	24.82	3.56	0.71	16.00	33.00	1.54	71
	Bayan	40	22.05	4.14	0.84	13.00	31.00		
5.alt ölçekte	Erkek	40	19.02	4.78	0.76	9.00	30.00	-1.86	56
	Bayan	40	20.89	6.65	1.25	7.00	35.00		
6.alt ölçek	Erkek	40	19.51	4.61	0.71	12.00	31.00	0.59	67
	Bayan	40	18.81	5.81	0.85	10.00	40.00		

Tablo 1 incelendiğinde; bayan ve erkek futbolculara uygulanan Giesen Testi-Ben formu üzerinde yapılan istatistik işlemler sonucunda, 1. alt ölçekte (eşduyum) ve 3. alt ölçekte (kontrol) erkek ve bayan futbolcular arasında önemli bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). 1. alt ölçekte görülen bayan ve erkek futbolcular arasındaki farklılık, Eşduyum diye adlandırılan (sosyal rezonans) kişinin çevreyi nasıl etkilediğinin yorumu şeklindedir. 3. alt ölçekte görülen farklılık ise daha çok kişinin iç dünyası, kendi benliğindeki id ve süper-ego arasındaki çatışmayı ortaya koyar. İkinci, dördüncü, beşinci ve altıncı alt ölçek sonuçlarına baktığımızda, erkek ve bayan futbolcular arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 2. Araştırma Grubunun Çok Yönlü Beden-Self İlişkileri Ölçeği'nin Cinsiyet Değişkenine Göre Normal Dağılım Gösteren Değişkenler İçin t-Testi

Değişkenler	Cinsiyet	n	X	S.d	Min.	Max.	$X_1 - X_2$	t	p
Görünüş Yönelimi	Bayan	80	39,15	5,00	19	50	4,27	3,998	0,000*
	Erkek	40	34,88	6,45	18	49			
Fiziksel Yeterliliği Değerlendirme	Bayan	80	22,53	2,83	14	29	3,20	5,455	0,000*
	Erkek	40	19,33	3,39	11	26			
Fiziksel Yeterlik Yönelimi	Bayan	80	33,71	5,11	19	44	3,89	3,772	0,000*
	Erkek	40	29,83	5,72	15	43			
Sağlık Değerlendirmesi	Bayan	80	21,69	3,34	14	30	2,71	3,982	0,000*
	Erkek	40	18,97	3,85	9	28			
Sağlık Yönelimi	Bayan	80	39,44	5,29	26	54	1,79	1,617	0,109
	Erkek	40	37,65	6,48	24	54			
Beden Alanlarından Doyum	Bayan	80	35,67	8,55	4	75	0,57	0,372	0,710
	Erkek	40	35,10	6,68	15	45			
Beden-Self İlişkileri	Bayan	80	215,04	21,33	153	268	18,91	4,032	0,000
	Erkek	40	196,13	29,22	115	268			

* $p<0.05$

Tablo 2 incelendiğinde, cinsiyetler arasında Görünüş Yönelimi, Fiziksel Yeterliliği Değerlendirme, Fiziksel Yeterlik Yönelimi, Sağlık Değerlendirmesi ve Beden-Self ilişkileri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu karşılaştırmalarda bayanların Görünüş Yönelimi, Fiziksel Yeterliliği Değerlendirme, Fiziksel Yeterlik Yönelimi, Sağlık Değerlendirmesi ve bedensel ilişki puanları erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Sağlık Yönelimi ve Beden Alanlarından Doyum bakımından ise cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 3. Araştırma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Normal Dağılım Göstermeyen Değişken İçin t-Testi

Değişkenler	Cinsiyet	n	X	S.d	Min.	Max.	Z	p
Görünüşü Değerlendirme	Bayan	80	22,85	3,29	14	30	- 3,504	0,000*
	Erkek	40	20,38	3,53	13	26		

* $p<0.05$

Tablo 3 incelendiğinde, cinsiyetler arasında Görünüşü Değerlendirme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu karşılaştırmada bayan futbolcuların, Görünüşü Değerlendirme puanları erkeklerden daha yüksek bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmamızın ilk aşamasında uyguladığımız Giesen Testi–Ben formu 6 alt ölçekten oluşmaktadır. Tablo 1’de görüldüğü üzere; 1. alt ölçekte (sosyal rezonans-eşduyum), kişinin çevreyi nasıl etkilediğinin yorumu belirtilmektedir. İstatistik analizler sonucu da bayan ve erkek futbolcuların 1. ölçekte anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p>0.05$). Erkek futbolcuların çekici olmayan, sevimsiz, çalışırken kritiği seven, kendi istediğini yapamayan, güzel görünmeye dikkat etmeyen bir yapıya sahip oldukları, bayan futbolcuların ise bunun tam tersi bir durumda çekici, sevimli, istediğini yapabilen, güzel görünmeye dikkat eden yapıya sahip oldukları belirlenmiştir.

1964 Olimpiyatlarına katılan bayan atletler üzerinde yapılan kişilik araştırmalarında, kişisel spor yapan bayanların, takım sporu yapan bayanlara göre daha dışa dönük, kapalı ve özgür düşünceli oldukları, aitik duygularının ön planda olduğu, kendini kanıtlama ve bunu tek başına yaptığını kanıtlamanın vermiş olduğu hazzın ön planda olduğu belirtilmiştir (21).

Kuzgun’un (22), belirttiğine göre, Bazals ve Nickerson 1972 Olimpiyatlarına katılan 24 bayan atlette başarma ve başatlık ihtiyaçlarının en güçlü, yakınlık ve duyguları anlama ihtiyaçlarının ise en zayıf olduğunu saptamıştır.

2. alt ölçekte (dominant-başatlık); erkek futbolcular bayanlara göre ortalama değerleri yüksek yani başatlık özellikleri daha baskın yapıya sahip oldukları belirlenmiştir.

3. alt ölçekte (kontrollü-kontrolsüz); erkek ve bayan futbolcular arasında önemli bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Erkek futbolcuların para harcamada kontrolsüz, düzensiz ve rahat bir yapıya sahip oldukları belirlenirken, bayan futbolcular erkeklere göre daha kontrollü ve düzenli olduğu belirlenmiştir.

Coşkuntürk (23), 1989’da yaptığı milli olmuş ve olmamış atletler üzerindeki çalışmasında; kendine güven, kararlılık ve başarı gibi kişilik özelliklerinin, sporcuların performansları üzerinde etkili olduğunu tespit etmiştir.

Çok (24), 1996’da yaptığı çalışmasında 269 bayan ve 268 erkek orta öğretim grubunun (11-18 yaş) beden imgesini değerlendirmiş ve erkeklerin beden imgelerinden daha memnun olduklarını, erken olgunlaşan erkeklerin ve geç olgunlaşan bayanların daha yüksek beden algısına sahip olduklarını, fiziksel aktivitelere katılanların katılmayanlara göre bedenlerinden daha fazla memnun olduklarını belirtmiştir.

Bilge (25), 1990’da yaptığı çalışmasında, değişik spor dallarındaki erkek sporcuların psikolojik ihtiyaçlarını ölçmeye çalışmıştır. Milli sporcularla sporcu olmayanların, takım sporcularıyla da bireysel ve değişik spor dallarındaki sporcuların psikolojik ihtiyaçları araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre milli sporcuların karşı cinsle ilişki ihtiyaçlarının sporcu olmayanlardan, sporcu olmayanların da düzen ve kendini suçlama ihtiyaçları bakımından milli sporculardan daha yüksek bulunmuştur. Takım sporlarında gösteriş ve saldırganlık ihtiyaçlarının bireysel sporcularda, bireysel sporcuların da uyarılık ve kendini suçlama ihtiyaçlarının, takım sporlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

4. alt ölçekte (hipomanik-depresif), "kişinin saldırganlığı dışarı mı yoksa kendine mi yöneliyor" değerlerine bakılmıştır. Erkek ve bayan futbolcuların depresif değerlerinin daha yüksek olduğu fakat bayan futbolcuların çok az da olsa erkeklerden daha az depresif oldukları tespit edilmiştir. Erkek futbolcular bayanlara göre daha çok korkuları olan, kızgınlıklarını içinde tutan, kendi kendini eleştiren ve bağımlı olmayı tercih eden bir yapıya sahiptirler.

Edwards Kişilik Envanteri kullanılarak bayan ve erkek futbolcular ($n=120$) üzerinde yapılan bir çalışmada; cinsiyet değişkenine göre, bayan ve erkek futbolcularda başatlık, şefkat gösterme, değişiklik, karşı cinsle ilişki ve saldırganlık özellikleri açısından anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bayan futbolcuların karşı cinsle ilişki ve saldırganlık özelliklerinin, erkek futbolcuların ortalama değerlerinden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bayan sporcularda duyguları anlama ve şefkat gösterme özelliklerinin erkek sporculara göre daha yüksek değerde olduğu belirlenmiştir (26).

5. alt ölçekte (açık-kapalı); bayan ve erkek futbolcular arasında anlamlı farklılık bulunmamasına rağmen, erkek futbolcuların daha açık yani sevgi duygularını gösteren, çevresine güvenen, verici kişilik özelliğine sahip oldukları gözlenmiştir. Bayan futbolcuların ise, erkeklere göre daha kapalı, başkalarından uzak duran daha temkinli, duygularını göstermez, çevresine karşı biraz daha kapalı bir yapıda oldukları belirlenmiştir.

6. alt ölçekte (sosyal güç); bayan futbolcuların sosyal güç bakımından erkeklere göre daha girişken, başkaları ile beraber olmaktan hoşlanan, karşı cinsle ilişki kurabilen, özveride bulunan, birine devamlı bağlanabilen, hayal gücü yüksek bir yapıya sahip oldukları belirlenmiştir. Erkek futbolcularda bu kişilik özelliklerini gösteren değerlerin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Morgen’in (27), belirttiğine göre, Stoner ve Bandy, otuz bireysel sporcu, otuz takım sporcusu ve otuz sporcu olmayan bayan denek grubuna Edwards kişisel tercih envanteri uygulamışlar ve sporcu olanlar ve olmayanlar arasında dört ihtiyaç farklılığı bulunmuştur. Sporcu olmayanlarda takım sporlarında yüksek bulunan uyarılık gereksinimine karşılık

başkalarını anlama, uyarılılık ve karşı cinsle ilişkiler gereksinimleri yüksek bulunmuştur. Ayrıca duyguları anlama ve değişiklik ihtiyaçları farklılık göstermiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, cinsiyetler arasında Görünüş Yönelimi, Fiziksel Yeterliliği Değerlendirme, Fiziksel Yeterlik Yönelimi, Sağlık Değerlendirmesi ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu karşılaştırmalarda bayanların Görünüş Yönelimi, Fiziksel Yeterliliği Değerlendirme, Fiziksel Yeterlik Yönelimi, Sağlık Değerlendirmesi ve Beden-Self ilişki puanları erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Sağlık Yönelimi ve Beden Alanlarından Doyum bakımından ise cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Aynı şekilde Fiziksel Yeterliliği Değerlendirme, Fiziksel Yeterlik Yönelimi, Sağlık Değerlendirmesi puanları da bayan futbolcuların yaptıkları spor branşında kendilerini yeterli bulduklarını, fizikî güçlerini artırmak için çaba harcadıklarını, sağlıklarını sürekli kontrol eden, performanslarını düşürecek her türlü hareketten uzak durduklarını ve en önemlisi beden alanlarında doyum yani boy, kilo, saç şekli, göğüs, kollar, bacaklar, bel gibi beden bölgelerinden erkeklere göre bayanların vücutlarından daha hoşnut oldukları tespit edilmiştir.

Ergenlik boyunca vücut imgesi yerine oturmaya başlar. Kız ve erkek ergenler yüzün görünüşü, cildin yapısı ve görünüşü, saçların şekli, boy ve ağırlıkla ilgilirlir. Kızların, erkeklere göre vücutlarının görünüşünden ve biçiminden daha çok memnuniyetsizlikleri vardır. Kendisini fiziksel bakımından düzgün bulan vücut imgesine sahip bireylerin, yüksek bir oranla olumlu benlik kavramlarına sahip olması beklenmektedir (10).

Futbolcu bayanların üst düzey fiziksel güce sahip olduklarını, fiziksel gücü, fiziksel dayanıklılığı artırıcı şeyler yapan, hareketli, fiziksel sağlık ile ilgili bilgisi olan düzenli spor yapan bayanlar olması, fiziksel yeterlilik yönelimi değerlerinin erkek futbolculara göre yüksek olmasının nedenlerindedir. Takım sporu yapan bayanların sağlığını kontrol eden fakat bunun yanında nadiren de olsa kendilerini hastalıklara karşı dayanıklı hissetmelerinin nedeni, takım içi rekabetten ve gruptan kopmamak gibi faktörlere bağlı olabilir.

Weinberd'in (13), belirttiğine göre, 1980'de Williams başarılı bayan sporcuların sedanter bayanın kişilik profiline göre farklı olduğunu tespit etmiştir. Sporcu bayanlar olmayanlara göre; başarıya yönelen, bağımsız, saldırgan, coşkusal dengeli, inatçı oldukları belirlenmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde, cinsiyetler arasında Görünüşü Değerlendirme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu karşılaştırmada bayanların Görünüşü Değerlendirme puanları erkeklerden daha yüksek bulunmuştur.

Bayan futbolcuların görünüş yönelimi puanlarının erkek futbolculara göre anlamlı derecede daha yüksek bulunması, bayan sporcuların erkeklerden daha çok görünüşüne dikkat eden, kendini en iyi gösterecek giysileri tercih eden, fırsat buldukça aynada görünüşünü kontrol eden, saçlarına, fiziğine ve giysilerine önem verdiklerinden olabilir.

Beden algısı üzerine yapılan bir araştırmada, ergenlerdeki beden imgesi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve beden parçalarına yönelik hoşnutsuzluk düzeyinin saptanması amaçlanmıştır. 17-21 yaşlarında 120 kişilik tıp fakültesi birinci sınıf öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada, yalnız bayanlarda göğüslerden hoşnutsuzlukla benlik saygısı yüksekliği arasında ters bir orantı belirlenmiştir. Bireylerdeki bedeninden memnun olma, benlik saygısı ile ilişkili görünmektedir. Beden imgesindeki olumsuzluk, benlik saygısında azalmaya neden olabilmektedir (10).

Kuru'nun (5), belirttiğine göre, Balanz (1983), yaptığı bir çalışmada sporcuların daha dışa dönük olduklarını, algılamalarının spor yapmayanlara göre daha süratli olduğunu rapor etmiştir. Eysenck (1982) ise sporcuların genel olarak dışa dönük, maceracı, önderlik edebilir, uyarılara karşı duyarlı olduklarını saptamıştır. Salok ve Toriola (1985), ise yaptıkları çalışmalarında, sporcuların kendine güveninin daha yüksek, iyi bir psikolojik uyum içinde olan, benlik tasarımları gelişmiş, daha dışa dönük, daha saldırgan, daha gerçekçi ve kendilerini daha fazla kontrol eden bireyler olduklarını saptamıştır.

Kuzgun'un (22), belirttiğine göre, Stolle ve Bravener (1984), 247 muhasebe öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmalarında erkek öğrencilerin özerklik, başatlık ve saldırganlık puanlarını kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Kız öğrencilerde ise, yakınlık, ilgi görme, değişiklik puanları erkek öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur.

Kulaksızoğlu'nun (10), belirttiğine göre, Olrich 1992'de yaptığı çalışmasında, vücut geliştirme sporunun bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimine etkisini araştırmış, kas kütleindeki ve kuvvetteki artış sonucunda öz saygı ve erkeklik duygularında artış olduğunu belirtmiştir.

Uğur'un (9), belirttiğine göre, Offer, Ostrov, Howard ve Atkinson'nun(1988) 10 ülkede ergenlerle yaptıkları araştırmalarında, erkeklerin bayanlara göre bedenlerinden daha hoşnut olduklarını, kızların erkeklere göre daha sıklıkla çirkin ve çekici olmadıkları duygusunu ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Yine Uğur'un (9), belirttiğine göre, O'Brien (1991), Self-Esteem Komponentleri (benlik saygısı) içinde cinsiyet farklılıklarını araştırdığı çalışmasında, erkeklerde benlik saygısı, benlik kontrolü, kişilik gücü, bedensel görünüm ve beden fonksiyonunu yüksek bulurken, bayanlarda hoşnutluk, sevinebilirlik, ahlakî benlik ve savunmaların yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Kulaksızoğlu'nun (10), belirttiğine göre, Dinç 1992'de Ankara'da 350 Lise öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmasında, benlik saygısını, erkeklerde kızlara oranla yüksek bulunmuştur.

Koruç ve Bayar (11), 1989'da yapmış oldukları çalışmalarında, ayrı spor dallarından (atletizm, basketbol, okçuluk, cimnastik, hentbol, boks, güreş, halter, judo, taekwon-do, atıcılık) ve milli takım düzeyinde ve milli olmamış sporculardan oluşan toplam 435 sporcuya Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanterini (MMPI) uygulamışlar ve spor yapan bayan ve erkeklerin, spor yapmayanlara göre bireysel sorumluluklarının daha fazla bilincinde olduklarını, daha duyarlı ve dikkat toparlamada daha iyi ve daha sosyal kişiler olduklarını belirtmişlerdir.

Bilge (25), 1990'da yaptığı çalışmasında 18-25 yaşları arasında 95 milli sporcu ile 104 sporcu olmayan 199 öğrenciye Edwards Kişisel tercih envanteri uygulamış ve sporcu olan grubun karşı cins ile ilişkiler gereksiniminin sporcu olmayanlardan yüksek olduğunu, sporcu olmayan grubun, düzen ve kendini suçlama gereksinimlerinin de sporculardan yüksek olduğunu belirtmiştir.

Sonuç olarak, bayan ve erkek futbolcuların kişilik özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu, ayrıca bayan sporcuların kendi bedenlerini algılama düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu, futbolcu bayanların bedenlerinden hoşnut olmalarının pozitif yönde olduğu belirlenmiştir. Milli takımda ve spor klüplerinde görevli; antrenör, idareci, masör ve masözlerin spor psikolojisi konularında bilgilendirilmeleri, sporcuların ruhsal durumunu bilen ve onların sıkıntılarını, sevinçlerini anlayabilecek spor psikologlarının bulunması önerilebilir. Antrenörlerin sporcular ile ilgili kişisel dosya tutmaları, hem kendileri hem de sporcular için yararlı olabilir..

Sporcuların kişilik özelliklerinin bilinmesi ve beden algısında problem yaşayan, çatışmaya düşen sporculara, psikologlar, spor psikologları, rehberlik hizmetleri veya davranış bilimcileri tarafından gereken desteğin verilmesi önerilebilir. Yaptığımız bu çalışmanın benzer araştırmalara ışık tutması dileğimizeyizdir.

KAYNAKLAR

1. **Cüceloğlu D.**, İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kuramları, 11. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.
2. **Tiryaki Ş.**, Spor Psikolojisi, Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama, Eylül Kitap ve Yayınevi, Mersin, 2000.
3. **Atkinson, R.L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D.J. ve Nolen, S.**, Psikolojiye Giriş, 12. Baskı, (çev: Aloğan, Y), Arkadaş Yayınları, s.458, Ankara, 1999.
4. **Gillet, R.P., Pietroni, C.**, Depresyon (overcoming depression), İstanbul 1987.
5. **Kuru, E.**, Sporda Psikoloji, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, s.82-83, Ankara, 2000.
6. **Güney, S.**, Davranış Bilimleri ve Yönetim Psikolojisi Terimler Sözlüğü, 35, Ankara, 1998.
7. **Gültekin O.**, Türkiye'de Slalom ve Kayaklı Koşu Yapan Genç Erkek ve Bayan Kayakçıların Kendini Fiziksel Algılama ve Beden İmgelerinden Hoşnut Olma Profilleri, Uludağ Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2002.
8. **Tavacıoğlu L.**, Spor Psikolojisi, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1999.
9. **Uğur G.**, Üniversite Öğrencilerinde Atılganlık ile Beden Algısı İlişkisi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1996.
10. **Kulaksızoğlu A.**, Ergenlik Psikolojisi, Remzi Yayıncılık, İstanbul, 1999.
11. **Koruç, Z., Bayar P.**, Sporun Kişilik Üzerine Etkileri Araştırma Raporu, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, SESAM, Ankara, 1989.
12. **Horst, de M.**, Sportphysiologie, Tropon Werke Köln- München, 1976.
13. **Weinberg R.S., Gould, D.**, Foundations of Sport and Exercise Psychology. Human Kinetics. Champaign/ U.S. 1995.
14. **Gibson, B.**, Persönlichkeit und Sportliche Leistung, ein Überblick die Theorien von, 1975.
15. **Syer, J., Connolly, C.**, Sporcular için Zihinsel Antrenman, (çev. Erkan, F.U.), Bağırhan Yayınevi, s.7, Ankara, 1998.
16. **Singer, N.Y.**, Coaching Athletics And Psychology, Florida, U.S., 1972.
17. **Olrch, T.**, Psychosocial factors associated with AS use should be conducted It is important to assess AS users' and nonusers' perceptions of AS, Journal of Applied Social Psychology, 15, 1214-1225, 1992.
18. **Matlin, M.W.**, Myths, science and the construction of gender. The psychology of women, New York: Harcourt Brace College Pub., Chap. 1, 1996.
19. **Cratty, B.J.**, Psychology in contemporary sport. Guidelines for coaches and athletes. New Jersey: Englewood Cliffs. Prentice-Hall, 1983.
20. **Doğan O., Doğan S.**, Çok Yönlü Beden-Self İlişkileri Ölçeği El Kitabı, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Basımevi, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları No:53, Sivas, 1992.
21. **Morgan Ç.T.**, Psikolojiye Giriş Ders Kitabı, (çev. Karabaş, S.), Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, Ankara, 1980.
22. **Kuzgun Y.**, Edwards Kişisel Tercih Envanteri, s.7-15, Ankara, 1989.
23. **Coşkuntürk S.O.**, Kişilik Özelliklerinden Kendine Güven, Kararlılık, Başarı Dürtüsünün Performans Gelişimine Etkisi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1998.
24. **Çok F.**, Üniversite Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri ve Bunun Ana- Baba Tutumlarıyla İlişkisi, Ankara üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 1996.
25. **Bilge, F.**, Sporcuların Psikolojik İhtiyaçları, Spor Bilimleri Dergisi Cilt 3, Sayı 2, Haziran 10-17, s.91, Ankara, 1992.
26. **Kuru, E., Baştuğ, G.**, "Bayan ve Erkek Futbolcuların Psikolojik İhtiyaçlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi" Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 4, Sayı 3, 2006.
27. **Morgan T.C.**, Psikolojiye Giriş Ders Kitabı, (çev. Karabaş, S.), Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayını, s.56-59, 190, Ankara, 1980.